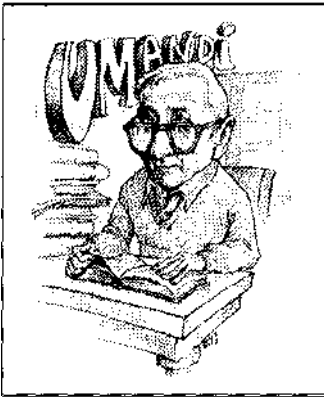

URRESTARAZU'tar ANDONI (UMANDI)

"Andoni Urrestarazu izan da euskerak arabar ezagutu dauan euskaldun barrjen bizkondearen aita pontekoa. Beragandik asita, asko dira, Umandi'ren gramatikari esker, euskaldundu diranak eta geroago gure ikasleak izan diranak. Euskalgintzan bizi guztian eta musurtruk ibilli dan arabar zintzo oneri agur eta oore"

Kepa Mendia
(Bizkaieratuta)

ILLETEA

Azillaren 21'ean, igandez, 1993n. urtean il jakun Gasteiz'en Andoni Urrestarazu Landazabal "Umandi", 91 urtekoa zala.

Araba ber-euskalduntzeko ekintzaren aurrelariaren artean lenengoetarikoa eta bear ba'da garratzitsuen dogu Umandi. Beronegaz batera aitatu bear doguz Manuel eta Martin anai Lekuona'tarrak, Jakakortajarena'tar Txomin eta beste batzuk.

Bere gorpua azillaren 22'an, astelenez, izan zan illobiratua Araia'ko illerrian, Andra Maria'ren eleizatxuaren ondoan. Erri orretan jaioa zan, izan be, 1902n. urteko uztailaren 16'an.

Illetatik urteeran dantzari-talde batek eskiñi eutson omenaldja Araia'ko eleiz-aurrean, eta illerrian aureskua egin eben bere omenez.

Senideak, auzokideak eta adiskideak ugari izan ziran eleizkizun aretan, baita Araia'ko eta beste erri batzutako udalkideak eta errigintza naiz jakintza-arloan diarduen beste asko, esaterako Juan San Martin arartekoa, Endrike Knórr (au Euskaltzaindiaren orde), EA'ren buru dan Garaikotxea'tar Karlos eta Gasteiziko alkate dan Jose Anjel Cuerda. Au ildakoaren ikasle izan zan. Katalunya'tik Salvador Espriu, baita Sanchez Carrion.

GRAMATIKEA

Bere gurasoak euskaldunak izan ez arren, gazte-gaztetan konturatu zan Umandi, bere sustraiak euskaldunenak zirala, Araia bere errian euskerea galdua izan arren.

1919n. urtean asi zan euskerea ikasten, "Euskaltzale Bazkuna"ren ikasbi-deari jarraituz. Sabindarren bidea jarraitzen eban erakunde onek.

Gero Madrid'en osotu eban ikasketa ori Juan Ruiz de la Escalera Maidagan'egaz eta Donostia'n, Alzaga'tar Toribio ta Agirre'tar M.ª Dolores'egaz.

1942'an, guda-ostean, Laredo'ko espetxean egin eban egotaldia eta gero euskerea irakasten eban Gastejiko bere etxean, Azkue, Altube, Eleizalde, Arrigarai eta beste batzuk irakasbide ebazala.

Irakasketa orretan idatzi ebazan lenengo oarrak eta orreitatik atera eban Paris'en erbesteratuta egoala, 1955'ean, bere lenengo gramatika. Koldo Mitxelena'k aztertua eta Jon Etxaide laguntzaille ebala.

Orduan artu eban Umandi ez-izena. Araia bere jaiotza-erriaren ondoan dagoan Umandia aitxaren gomutapenez.

Ez-jena erabilteko beste zio bat be ba-eukan, beste euskaldun askoren antzera: Bere idaz-lanak dirala-ta poliziak bere ostetik ez ibiltea.

1951n. urtean lantegietako grebak zirala-ta, baitu egin eben eta gero erbestera bidea artu bear izan eban: Hueskan eta Iruña'n izan eban bizilekua.

Euskera irakasteagaitik ez eban iñoz dirurik eskatu edo eskuratu.

LAN ZABALA TA AUNDIA

Itzi dauskuzan idaz-lanak asko dira:

—Gramatika bi. Bata irutan argitaratu da erderaz eta gero berak osotu eban bizkaierazko adizkiakaz eta bestea euskeraz argitaratu zan eta Gazteizen egin zan aurkezpena, 1989 urtean.

—"Gentza bearrean" elebarria.

—Araba'ren kondairarj buruz argitalpenak.

—Euskalerriari buruz argitalpenak.

—Libruska asko.

—Aldizkarietan jdzalanak. Ga;ak: Eritxiak, ezibideak, abertzaletasuna, erlejj-ñoa, kondaira, gaztedia ta abar...

—Umeai euskera irakasteko ikasbide batzuk.

—"Euskal iztegi gogoa". Lan arrigarri au argitaratu barik dago eta euskalburubideen iztegi bat da. Amaitu antzean geratu da. 82 urtekoa zala asj eban Umandi'k lan ikaragarri au, gazte baten adoreagaz. Lana Gaztelerazko "Casares" iztegiaren bidetik doa eta amar urtean 300.000 txartel idatzi dauz eskuz. 600 inguru geratu jakoz egiteko eta oneik Gaspar Erkizia'k idatziko dauz.

Miren Terese bere arrebeak eta Andoni Perez Cuadrado'k 100.000 txartel inguru idatzi dabez idazkiñez.

ERITXIZ ONDO BATUA

Ara zer diñon Andoni'ren idaz-lanai buruz arabarra eta katedratiku izana dan Egea'tar Jesus'ek: Umandi'ren idaz-lanen berezitasunak dirala izkuntza garbia, aberatsa, erakarlea ta zentzunduna, kristiñautasunez eta erri-giroko abertzaletasunez betea. Garbia da, "erderakada"rik onartzen ez daualako, erbesteko berbarik erabilten ez daualako, euskerearen beraren barrutik itz barriak ateraten dauzalako. Ondo ekizan jakin be, itzak osotzearen eta ateratearen arauak. Aberatsa, euskalki guztietako itzak erabilten dauzalako. Zentzunduna, Euskaltzaindiak 1918'an billatzen eban batu-osotuaren iztegia darabilrelako bere idazkietan.

Andoni Urrestarazu Euskerazaintza Erri-Akademiaren kideko osoa zan, baita Kardaberaz deritxon euskerearen aldeko erakundekoa be.

Ez etorren batera Euskaltzaindiak euskera batua egiteko artu dauzan arau barriakaz eta orregaitjk, biotz onez eta maitekiro ez eban onartu oorezko euskaltzain izateko eskintza eta oraintsuago Euskaltzaindiak eskiñi eutson ornealdia.

Bere esker ona agertu ondoren, ez eban onartu Lakua'n dan "Umandi" ikastolaren etxe barria erabilten asteko jaira egin eutsoen deia, eta izena bera aldatzeko eskaria be egin eban.

Ostera, orain iru urte dirala bere jaiotza-errian "seme bikain" izendatzeko eskintza onartu egin eban, baita Gasteiz uriko urrezko domiñea be. Au 1984'an emon eutson Gasteiz Uriak.

Gasteiz'ko Udalak argitaratzen dauan Aldizkari Barri-Emoillearen bigarren ekiñaldian diran 24'tik 38 zenbakietan idaz-lanak argitaratu ebazan.

OLAZARitar MARTIN'ek

